

MONTANA

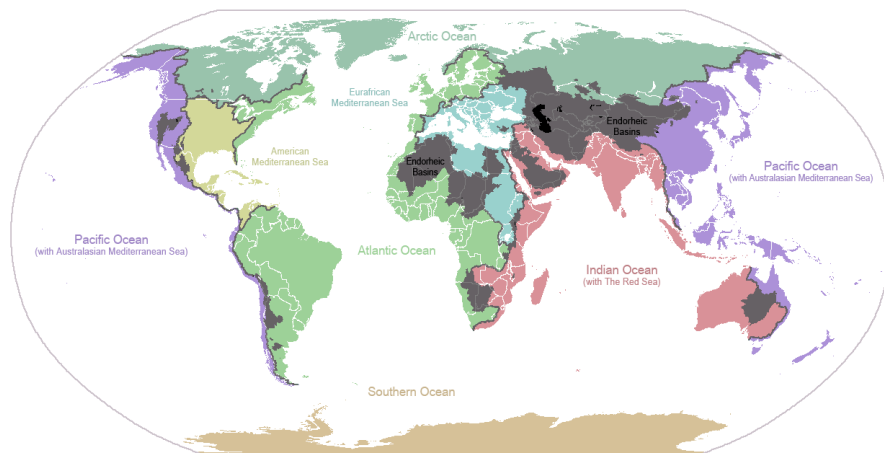
De staat Montana — met de klemtoon op de tweede lettergreep, als een zweepslag bijna, *Mon-Tánna* — is de 41ste staat van de Verenigde Staten. Sinds 1889 — er woonden toen ongeveer 100.000 mensen — heeft hij een eigen grondwet, een eigen regering en parlement, en afgevaardigden in de Senaat en in het Huis van Afgevaardigden in Washington. Een eerdere poging in 1866 was mislukt, om tot een akkoord te komen tussen een lokale grondwetgevende vergadering en de federale regering. Het grootste deel van *Montana*, ten oosten van de continentale waterscheidingslijn (*Continental Divide*) behoorde lange tijd tot het Franse, dan Spaanse en tot slot weer Franse *Louisiana*, dat in 1803 door Napoléon aan de nog jonge Verenigde Staten was verkocht : de *Louisiana Purchase*. In feite werd heel het gebied door een doorgedreven koloniseringpolitiek (met spoorwegen, mijnstadjes, forten, ranches, militaire campagnes en niet gerespecteerde verdragen) op de Indianen veroverd, met de slag bij Little Bighorn op 25 juni 1876 (een overwinning van de Sioux en Cheyenne op een door de vermaarde generaal Custer geleid straflegertje) als belangrijkste wapenfeit.

Vóór de expeditie die Meriwether Lewis en William Clark met een veertigtal reisgezellen in opdracht van president Thomas Jefferson van mei 1804 tot september 1806 ondernamen, van Saint-Louis (op de Mississipi), via de Rocky Mountains tot de Pacifische kust, en terug, waren er weinig of geen Europeanen in Montana geweest.

Montana is de derde grootste en de zesde minst bevolkte staat van de 48 staten van het continentale blok (Alaska en Hawaï maken de vijftig rond). Het meet 380.000 km² (Europees Frankrijk 551.000 km², België 30.000 km²) en telt één miljoen inwoners (Frankrijk 63 miljoen, België 11 miljoen), met een gemiddelde dichtheid van 2,65 inwoners per km² (Frankrijk 114, België 371), waarvan ongeveer een derde in enkele middelgrote steden woont (Billings 110.000, Missoula 70.000, Great Falls 60.000, Bozeman 40.000...). De bevolking blijft gestadig groeien, nu aan 1% per jaar. Dat is ooit 20 % geweest. Sommige delen van Montana, vooral in het westen, zijn erg geliefd bij gefortuneerde Amerikanen, die er hun tweede, derde of vierde woning hebben, en die er de drukte en de hitte (van Californië) of de regen (van Seattle) van hun woon- en werkgebied ontvluchten.

Het grootste deel van het Montana ligt op een hoogte van 1000 meter, de hoogste toppen halen 3900 meter. In het noordelijke *Glacier National Park*, niet ver van de Canadese grens, staat — eerder onopvallend — de enige berg ter wereld waarvan het regenwater naar drie verschillende wereldzeeën vloeit, de *Triple Divide* : langs de Columbia River naar de Stille Oceaan, langs de Missouri, de Mississippi en de Golf van Mexico naar de Atlantische Oceaan, en via de Saskatchewan River en de Hudsonbaai naar de Noordelijke IJszee. Overigens valt er veel tot heel veel neerslag in het westen van Montana en op de toppen van de Rocky Mountains (met maxima tot 2500 mm per jaar) en weinig tot heel weinig in het oosten (met minima tot 170 mm) (België 700 tot 850 mm). De westelijke helft van Montana is zeer bergachtig en bebost, en maakt deel uit van de Rocky Mountains. De oostelijke helft bestaat uit veelal open hoogplateaus (op een duizendtal meter hoogte) met diep uitgesneden rivierdalen (Yellowstone River, Missouri...) en geïsoleerde bergmassieven (*island mountains*) die de meest bizarre vormen hebben (één ervan heet niet onterecht de *Crazy Mountains*). De humuslaag is er vaak heel dun, en sommige delen staan niet onterecht als *Badlands* bekend. Er groeit vooral "*sagebrush*".

Enkele Montanaanse bijzonderheden

In hun boek *"The Spirit Level — Why Equality is Better for Everyone"* (2009) geven Richard Wilkinson en Kate Pickett vergelijkende cijfers inzake levenskwaliteit (gezondheid, onderwijs enz.) voor de 50 Amerikaanse Staten.

Behalve voor het gemiddeld inkomen (een van de laagste van de USA) heeft Montana vaak goede cijfers, samen met staten als North-Dakota, Minnesota, Massachusetts, Vermont en New-Hampshire. De resultaten zijn bijzonder goed voor gezondheid, voor het vermijden van obesitas, en voor de bekwaamheden inzake wiskunde en taal. Er zijn weinig moorden, en weinig gevangenen (*"Europese cijfers"*), en weinig minderjarige zwangerschappen. In heel die intra-Amerikaanse vergelijking heeft Montana één minder goed cijfer : voor de maatschappelijke positie van de vrouwen. Wederzijds vertrouwen (*"most people can be trusted"* : 2de beste score — 65% — België 30%, Frankrijk een goeie 20%) en vechtbereidheid (*"I'd do better than average in a fist-fight"* : 8ste score) zijn blijkbaar de opvallendste karaktertrekken.

Dat vertrouwen is een gelukkige correctie op de vechtlust, want Montana is voor wapendracht een van de permissiefste staten. Zowel de open als de verborgen (*"concealed"*) wapendracht zijn er aan weinig beperkingen onderworpen.

Montana heft geen verkoop- (of overdracht-)taks. [Vijf States zijn in hetzelfde geval.] De verkoop van sterke dranken is er een statelijk monopolie. [Tien tot vijftien States hebben gelijkaardige reglementen.] Euthanasie (juister : *Physicians Aid in Dying*) is er, net als in Californië, Colorado, Oregon, Vermont en Washington, toegelaten, zij het op een wat merkwaardige wijze : op 31 december 2009 bevestigde het *Montana Supreme Court* de uitspraak van een lagere rechtbank, eerder die maand, dat niets in de wetgeving van Montana *Physicians Aid in Dying* verbiedt.

Zoals elke Staat die zichzelf respecteert, heeft Montana een zegel (1893), een vlag (1905) — je zou zweren dat Hergé zijn inspiratie in Montana haalde —, een spreuk *"Oro y plata"* (goud en zilver, 1865), een naam (nee, meerdere) *"Treasure State"*, soms ook *"Big Sky Country"*, een rist symbolen, waaronder de Grizzly, de Ponderosa Pine..., en een hymne : *"Montana, Montana, Glory of the*

West — Of all the states from coast to coast, You're easily the best — Montana, Montana, Where skies are always blue — M-O-N-T-A-N-A — Montana I love you !" (niet te verwarren met Frank Zappa's *"Montana"* uit 1973, met Tina Turner en The Ikettes !, en ene Kin Vassy voor een *"Yippy-Aye-O-Ty-Ay"*.)

IDAHO

De staat Idaho — *aai de ho, met de klemtoon op de eerste lettergreep* — is de 43ste staat van de Verenigde Staten. Sinds 1890 — er woonden toen ongeveer 90.000 mensen — heeft hij een eigen grondwet, een eigen regering en parlement, en afgevaardigden in de Senaat en in het Huis van Afgevaardigden in Washington. Toch heeft het niet veel geschied of Idaho had als staat niet eens bestaan, toen in 1889 overwogen werd het grondgebied tussen Montana (1889), Washington (1889) en Nevada (1864) te verdelen. Uiteindelijk ging alleen een (flink) stuk naar Montana. Voor mij was Idaho een uitloper van mijn reis naar Montana — en lopen de ervaringen en herinneringen door elkaar.

Het westen van Montana bestaat overigens nauwelijks zonder de noord-zuid-verbindingen in Idaho.

Samen met dat westen van Montana, en samen met Washington en Oregon, en het huidige Brits-Colombia, was Idaho lange tijd betwist gebied, tot in 1846 het *Oregon Treaty* het land ten noorden van de 49ste breedtegraad aan het Verenigd Koninkrijk (in feite de *Hudson Bay Company*) en ten zuiden aan de Verenigde Staten toewees. Het blééf uiteraard ook daarna nog lange tijd betwist, want de oorspronkelijke Indiaanse bevolking was niet gezind de papieren aanspraken van vreemde mogendheden te aanvaarden, die het land amper kenden dat ze meenden te besturen.

Idaho telt ongeveer 1.680.000 inwoners, op een oppervlakte van 217.000 km² (7,75 inwoners per km², dat is wel een hogere dichtheid dan Montana, maar uiteindelijk nog erg laag). Die bevolking groeit snel : een verdubbeling in geen veertig jaar. De grootste stad is Boise, met 215.000 inwoners.

Omzeggens twee derde van Idaho bestaat uit bos. 38% van de staat is federaal bosgebied (*United State Forest Service*). Ondanks zijn merkwaardige vorm ligt de staat in twee verschillende tijdzones : het noorden behoort tot de *Pacific Time Zone* (UTC-8), het zuiden, net als Montana, tot de *Mountain Time Zone* (UTC-7). Het "smalle", noordelijke stuk, dat voor 72 km aan Canada grenst, wordt "*The Panhandle*" (de steel van de kookpan) genoemd.

Lexicon

Acre : 0,405 hectare (1 ha = 2,47 acres).

Bonanza : een zeer rijke goudader. Bij uitbreiding : waanzinnig veel geluk. Misschien is ook de Franse uitdrukking "*avoir de la veine*" daaraan verwant.

Cattle : runderen.

Corral : omheining om vee samen te drijven (vergelijk : kraal).

County : letterlijk "*graafschap*". Bestuurlijk niveau tussen de gemeente (die heel diverse vormen kan aannemen), en de Staat. 48 van de 50 Amerikaanse staten hebben *Counties*. Louisiana heeft *Parishes*, en Alaska *Boroughs*.

Cowboy : Engelse vertaling van het Spaans *Vaquero*, dat in het Engels ook bestaat als **Buckaroo** (Californië). Een koewachter te paard (vooral vanaf 1850, wanneer het Spaanse *Ranch*-systeem werd overgenomen). Wie voor de paarden zorgt is een **Wrangler**.

Crops : gewassen.

Depot : spoorwegstation.

Game : wild.

Bijvoorbeeld, op een verkeersbord GAME XING = overstekend wild (XING = Crossing)

Highway : hoofdweg (niet noodzakelijk autoweg).

Homestead : wellicht verwant aan "*hofstede*". Een boerderij en al wat daar bij hoort. Een **Homesteader** is een gezin dat zich als landbouwer (veeleer dan als veeteler) komt vestigen. In concreto een kolonist.

Homestead : een terrein van 65 ha, voor de vestiging van één boerderij.

Homestead-principle : het principe volgens hetwelk men eigenaar wordt van de braakliggende grond die men regelmatig bewerkt.

Homestead Act(s) : een reeks van wetten die de kolonisatie op Indiaanse grond aanmoedigen.

Husbandman : een vrije landbouwer of kleine landeigenaar.

Mavericks : kalveren die samen met hun moederkoe aan de jaarlijkse roundups zijn ontsnapt, en zonder brandmerk volwassen worden. Mavericks horen aan wie ze vangen kan. De naam kwam van de Texaanse politicus, advocaat en landeigenaar Samuel Maverick, 1801-1870, die zijn vee niet brandmerkte.

Mustangs : verwilderde paarden, die afstammen van de paarden van de Spaanse kolonisten (en, bij uitbreiding, van andere uitgebroken paarden). In 1971 besliste het Amerikaanse congres dat mustangs, net als inheemse Amerikaanse diersoorten, bescherming verdienen.

Open Range : (berg)streek waar het vee van meerdere ranches vrij rondloopt en graast, en slechts een of twee keer per jaar samengedreven wordt.

Ranch : een door de Spaanse kolonisten uit Spanje (Castilië, Andalusië) naar Amerika overgebracht model van veehouderij op uitgestrekte, arme gronden.

Roundup : het geheel van activiteiten die nodig zijn om een of tweemaal per jaar vrij rondlopend vee (met name runderen of paarden) op *Open Ranges* samen te drijven met het oog op brandmerking, castratie en/of vervoer en verkoop.

Shepherd : schapsherder.

Stock, Livestock : (1) veestapel, (2) enkel runderen en schapen, (3) paarden, (4) veestapel én wild, die voor voeding, kleding, vervoer, huisvesting, e.d. van de mensen belangrijk zijn (zoals de buffels voor de Indianen).

Stockman : veeboer, veeknecht (ook **Cattleman, Stockgrower**).